

Barnevernledere svarer

En rapport basert på barnevernledernes
vurderinger av egne tjenester

SOS
BARNEBYER

21. sep. 2020

SAMMENDRAG

SOS-barnebyer ønsker å bidra til et sterkere barnevern. Fordi alle barn fortjener god omsorg og et samfunn som beskytter. Vi ønsker å få større innsikt og forståelse for tilstanden i barneverntjenestene i dag. Derfor gjennomførte vi en spørreundersøkelse blant landets barnevernledere høsten 2020. Vi fikk 85 respondenter. Spørsmålene vil stille rettet seg mot tilstanden i deres barneverntjeneste og svarene utgjør grunnlaget for denne rapporten.

Noen hovedfunn:

- Mer enn en av tre barnevernsledere svarer at deres barneverntjeneste ikke har kapasitet til å yte forebyggende tiltak til de familiene som trenger det.
- Tre av fire barnevernledere mener at de forebyggende tiltakene ikke er omfattende nok, i forhold til behovet.
- Sju av ti barnevernledere opplever at det er utfordrende for barnefamiliene å få informasjon om tjenester de har rett på, eller kunne hatt nytte av.
- Bare halvparten av landets kommunale barnevernstjenester er rustet for den kommende barnevernreformen.
- Kun 13 prosent av barnevernlederne oppgir at de har tett dialog med politisk ledelse.
- Seks av ti barnevernledere ytret at deres tjeneste ikke har metoder for medvirkning på tjenestenivå.
- Tre av ti barnevernledere svarte at tjenesten deres ikke hadde rutiner som sikret at søsken fikk vokse opp sammen ved en omsorgsovertagelse. Av de som hadde rutinene på plass, svarte imidlertid tre av ti at det likevel er svært utfordrende å finne nok fosterhjem som ønsket å ta imot søsken.

INNHOLDSLISTE

INNLEDNING.....	3
1. FOREBYGGING	4
1.1 SPØRSMÅL OG RESULTATER.....	4
1.1.1 <i>Kapasitet til å yte forebyggende tiltak.....</i>	<i>4</i>
1.1.2 <i>Kapasitet til å levere skreddersydde forebyggende tiltak til familiene som trenger det....</i>	<i>5</i>
1.1.3 <i>Er de forebyggende tiltakene omfattende nok i forhold til familienes behov?</i>	<i>5</i>
1.2 BARNEVERNET MANGLER TILSTREKKELIG FOREBYGGENDE KAPASITET	7
1.3 TIDLIG, GOD OG TILSTREKKELIG INNSATS FOR FAMILIER SOM SLITER ER NØDVENDIG FOR Å FOREBYGGE OMSORGSSVIKT OG SIKRE BARN EN GOD OPPVEKST.....	8
2 REFORMEN	9
2.1 SPØRSMÅL OG RESULTATER.....	9
2.1.1 <i>Er barnevernet rustet for reformen?</i>	<i>9</i>
2.1.2 <i>Dialogen mellom barnevernet og politisk ledelse i kommunen</i>	<i>10</i>
2.2 BARNEVERNTJENESTENE ER IKKE RUSTET FOR DEN NYE REFORMEN.....	11
3 MEDVIRKNING I BARNEVERNET	12
3.1 SPØRSMÅL OG RESULTATER.....	12
3.1.1 <i>Medvirkning på tjenestenivå, ikke kun på individnivå</i>	<i>12</i>
3.2 MEDVIRKNING I BARNEVERNET ER SVÆRT BEGRENSET	13
4 SØSKEN I BARNEVERNET	15
4.1 SPØRSMÅL OG RESULTATER.....	15
4.1.1 <i>Rutiner for at søsken skal få bo sammen.....</i>	<i>15</i>
4.2 RUTINENE I SEG SELV LØSER IKKE SØSKENPROBLEMATIKKEN. FOSTERHJEMSDEKNINGEN ER UTFORDRINGEN.....	16
VEIEN VIDERE: HVA HAR VI LÆRT, OG HVA MÅ GJØRES?	17
LITTERATURLISTE	19

Innledning

SOS-barnebyer ønsker å bidra til et sterkere barnevern. Først og fremst for barna, men også for barnevernet selv. SOS-barnebyer jobber for barn som enten har mistet, eller står i fare for å miste sine omsorgspersoner, over hele verden. Vi mener at alle barn har lik rett til omsorg, og engasjerer oss derfor for å styrke barnevernet i Norge. I Norge, er det særlig forebygging, søsken og medvirkning som er vårt hovedfokus. Vi mener at kapasiteten til å yte forebyggende hjelpetiltak må styrkes for å forhindre at familier går i oppløsning. I tillegg mener vi at det skal tilrettelegges for at søsken skal få vokse opp sammen, også etter at de er tatt under offentlig omsorg. SOS-barnebyer er også opptatt av at barn og unge skal få medvirke på tjenestenivå, det vil si at barn og unge får delta i utformingen av barneverntjenesten og i hvordan de arbeider.

Basert på disse temaene har vi laget en undersøkelse for alle landets barnevernledere, for å få større forståelse og innsikt i situasjonen i barnevernstjenestene i dag.

85 barnevernsledere har svart på en rekke spørsmål knyttet til deres vurdering av tilstanden i sin barnevernstjeneste. De har blant annet vurdert barneverntjenestens evne til å utføre lovpålagte oppgaver i dag, samarbeidet med politisk ledelse samt hvorvidt de er klare for den forestående barnevernreformen. Undersøkelsen ble gjennomført anonymt, men gir likevel tydelige signaler for situasjonen i barneverntjenestene rundt omkring i Norge.

Vi vil rette en stor takk til alle barnevernledere som tok seg tid til å svare på spørreundersøkelsen vår. Svarene dannet grunnlaget for denne rapporten, men barnevernlederne står ikke ansvarlig for funnene. SOS-barnebyer står ene og alene ansvarlig for innholdet i rapporten.

1. Forebygging

Dessverre opplever altfor mange barn vold, overgrep eller omsorgssvikt fra foreldre eller nære omsorgspersoner. 21 prosent av ungdom i dag har vært utsatt for fysisk vold fra foreldrene sine i løpet av oppveksten (Bufdir, 2018). I 2019 mottok ca. 54.592 hjelp fra barnevernet, 60 prosent av disse mottok forebyggende tiltak (Bufdir, 2018). Dette utgjør ca. 4 prosent av befolkningen i alder 0-22 år. Flere rapporter gjennom de siste årene, bl.a «Å reise vasker øynene» peker på at tiltakene som barneverntjenesten benytter, verken er omfattende eller intensive nok. Familiene som barneverntjenesten jobber med, har ofte store utfordringer på flere områder. Dette stiller store krav til de tiltakene som settes inn. (Helsetilsynet, 2019)

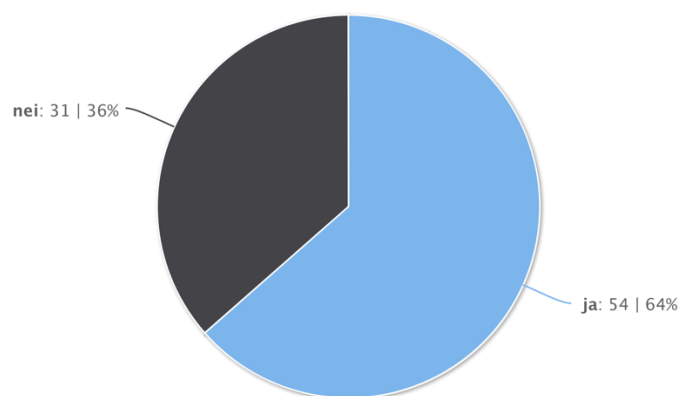
1.1 Spørsmål og resultater

Barnevernlederne ble stilt fire ulike spørsmål, som hadde som mål å indentifisere den forebyggende kapasiteten i deres tjeneste.

1.1.1 Kapasitet til å yte forebyggende tiltak

Første spørsmålet lød som følger; «*Har din barnevernstjeneste kapasitet til å yte forebyggende tiltak til de familiene som trenger det?*». Hensikten her var å kartlegge hvorvidt barneverntjenestene i dag hadde tilstrekkelig ressurser til å følge opp sine allerede lovpålagte oppgaver.

36 prosent (31 av 85) barnevernledere svarte at deres tjeneste ikke har kapasitet til å yte forebyggende tiltak til de familiene som trenger det. På den andre siden ytret 64 prosent (54 av 85) barnevernledere at de har kapasitet til dette.

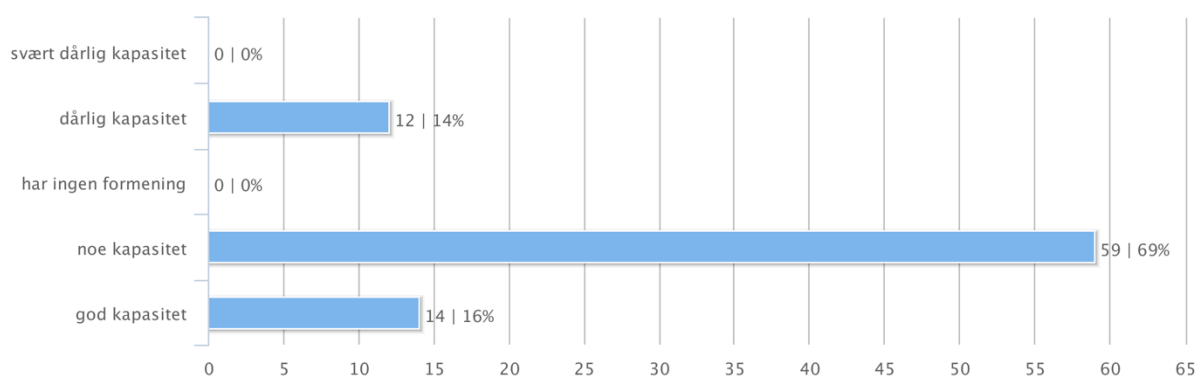

Figur 1 Kapasitet til å yte forebyggende tiltak i barneverntjenesten

1.1.2 Kapasitet til å levere skreddersydde forebyggende tiltak til familiene som trenger det

Spørsmål to gikk ut på å kartlegge hvorvidt barneverntjenestene følte at de hadde stor nok tiltaksvifte til å kunne tilby hjelp som er tilpasset behovene til den enkelte barnefamilie i kontakt med deres tjeneste. Spørsmålet lød som følger; «*I hvor stor grad har din barnevernstjeneste kapasitet til å levere skreddersydde tiltak til barnefamiliene?*».

Her ser vi at kun 16 prosent (14 av 85) av barnevernledere mener at de har god nok kapasitet til å levere skreddersydde hjelpetiltak til barnefamiliene. Derimot svarte hele 83 prosent (71 av 85) at de enten hadde dårlig eller noe kapasitet for å yte disse.

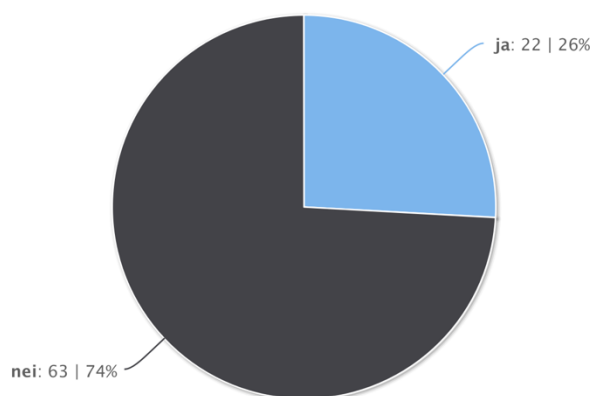

Figur 2 Kapasitet til å levere skreddersydde hjelpetiltak til barnefamiliene

1.1.3 Er de forebyggende tiltakene omfattende nok i forhold til familienes behov?

Videre ønsket vi å kartlegge hvorvidt barneverntjenestene vurderte at de hadde tilstrekkelig kapasitet til å levere forebyggende tiltak som dekket behovet til familiene. Siste spørsmålet var derfor; «*Er de forebyggende tiltakene som kommunen leverer omfattende nok i forhold til familienes behov?*».

Tre av fire barnevernledere (74 av 85) svarte her at de forebyggende tiltakene som deres tjeneste leverte, ikke var omfattende nok i forhold til behovet. Kun 26 prosent (22 av 85) mente at de forebyggende hjelpetiltakene var tilstrekkelig nok.

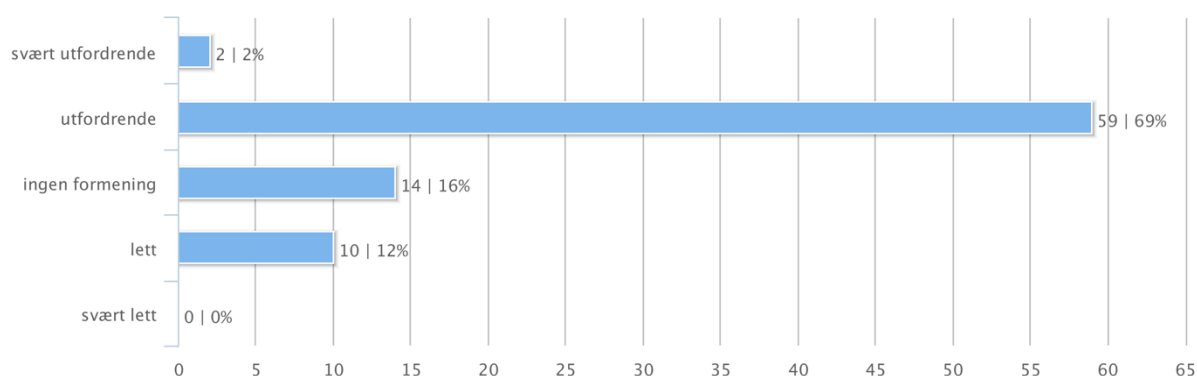

Figur 3 Er de forebyggende tiltakene omfattende nok i forhold til familienes behov?

1.1.4 Hvor tilgjengelig er informasjonen om viktige tjenester?

SOS-barnebyer ønsket også å kartlegge om informasjonen som barnefamiliene trenger om ulike hjelpetiltak og tjenester, var lett tilgjengelig for dem. For at det forebyggende arbeidet skal fungere optimalt, er det viktig at informasjonen om dem er lett tilgjengelig for barnefamiliene. Spørsmålet vi stilte var; «I hvor stor grad opplever du at det er utfordrende for barnefamiliene å få informasjon om tjenester de har rett på, eller kunne hatt nytte av?».

Hele 69 prosent (59 av 85) opplever at det er utfordrende for barnefamiliene å få informasjon om tjenester de har rett på, eller kunne hatt nytte av. Ytterligere 2 prosent opplever at det er «svært vanskelig». 12 prosent (10 av 85) opplever at det er lett for barnefamiliene å få denne informasjonen, mens ingen opplever at det er svært lett.

Figur 4 Informasjon om tjenester barnefamiliene har rett på, eller kunne hatt nytte av

1.2 Barnevernet mangler tilstrekkelig forebyggende kapasitet

Det er over tid avdekket alvorlig svikt og mangler i oppfølgingen av barn som har vært utsatt for omsorgssvikt. Statens helsetilsyn har nylig gjennomgått 106 barnevernssaker og avdekket alvorlige mangler knyttet til hjelpetiltak i barnevernet. Det påpekes at alvorlig informasjon glipper, og at det iverksettes hjelpetiltak som ikke er tilpasset barna og familiens situasjon (Helsetilsynet, 2019). Hjelpetiltakene er i mange saker verken omfattende eller intensive nok. Altfor mange familier får for lite hjelp med sine komplekse utfordringer.

Dette er kjernen av problemene. I alle sammenhenger snakkes det om at forebygging er mye billigere enn å reparere. Forskjellen på å kunne gå inn og styrke en familie slik at de klarer seg, kontra å måtte fremme en sak om omsorgsovertakelse og å flytte barnet ut av familien, er enorm – både for barnet, familien og samfunnet. Funnene i undersøkelsen til SOS-barnebyer, bekrefter på mange måter det som kom frem i Helsetilsynet rapport. Når en av tre barnevernledere melder at de ikke har ressurser nok til å hjelpe alle familier som trenger det. Og at hele 74 prosent av barnevernlederne mener at deres kommune ikke har kapasitet nok til å gi familien omfattende nok hjelp. Tallene er høyt og svært bekymringsverdig med tanke på situasjonen for disse familiene.

Det er heller ikke lett for familien å selv navigere i kommunenes tjenester og tiltak. Undersøkelsen viser at det er vanskelig for familier å finne informasjon om hva som finnes i nettopp deres kommune. Samlet sett ser vi at kommunene ikke har tilgang på tilstrekkelig hjelp for familien og at den hjelpen som finnes er vanskelig å finne for familiene. De store taperne i dette er barna, det er de som har mest å tape her.

Barnekonvensjonen fastsetter rettigheter som alle barn har krav på. Kapasiteten og driften i de ulike barnevernstjeneste varierer i Norge. Varierende kapasitet til å drifte ulike tiltak fører til stor variasjon i hjelpen som ytes til barna i barnevernet i de forskjellige kommunene, samt hindrer enkelte viktige tiltak fra å realiseres. Når kapasiteten ikke strekker til, går det ofte ut over de forebyggende tiltakene til barnevernet.

Et barn som vokser opp i et ustabilt hjem med mangelfull omsorg, står i stor fare for å bli merket for livet. De kan få psykiske vansker, samt større utfordringer med å takle hverdagen. For eksempel viser Bufdir til at hele 40 prosent av barna som

hadde mottatt tiltak fra barnevernet, ikke gjennomførte videregående skole og har derfor økt risiko for å være utenfor arbeidslivet senere i livet. Å forhindre omsorgssvikt burde derfor være en prioritet for samfunnet.

1.3 Tidlig, god og tilstrekkelig innsats for familier som sliter er nødvendig for å forebygge omsorgssvikt og sikre barn en god oppvekst.

Et godt oppvekstmiljø skapes gjennom et tett samspill mellom foreldre, nærmiljø, positive krefter i lokalsamfunnet og offentlige aktører. Å legge til rette for at barn og unge får en god oppvekst er et samfunnsansvar som deles av mange. Gode forhold for å samarbeide er avgjørende for å lykkes.

For å unngå unødvendige splittelser av familier, må familiene få tettere oppfølging og bedre koordinert hjelp. Tidlig, samt god og tilstrekkelig innsats for familier som sliter, gir betydelig økte muligheter for at familien kan finne ut av problemene og fortsatt være en familie. I mange tilfeller kan omsorgsovertagelser unngås, dersom gode hjelpetiltak settes inn tidlig.

Det er tydelig at mange av barneverntjenestene ikke opplever at det bevilges nok ressurser til forebyggende tiltak av politikerne. Forebygging koster masse penger for ting som er vanskelig å se konkrete resultater av, mens inngripen er konkret og mye vanskeligere å kritisere i et anstrengt budsjett. Dette kan være årsaken til at det er vanskelig for lokalpolitikere, å prioritere det forebyggende arbeidet, i en ellers presset kommuneøkonomi. Forskning viser likevel at «verdien av tidlig innsats med hjelpetiltak anslås å være betydelig større enn kostnadene» og at det dermed er samfunnsøkonomisk lønnsømt (Oslo Economics, 2017).

I tillegg til den omfattende belastningen en omsorgsovertagelse er for familien, er det en betydelig samfunnsøkonomisk kostnad for kommunene. En trygg oppvekst er åpenbart bra for barnet. Samtidig er det avgjørende for å skape utvikling og velstand i samfunnet, som trenger voksne med utdanning, innovasjonskraft og muligheter til å mestre arbeidslivet. Grunnlaget for god psykisk helse og livsmestring legges i barneårene, med trygghet og god omsorg. God omsorg er god kommuneøkonomi, og gevinsten av tidlig innsats er enorm for barna og samfunnet.

2 Reformen

Barnevernsfeltet står ovenfor store endringer fremover, blant annet barnevernsreformen som nå er planlagt å komme i 2022. Vi ønsket derfor å kartlegge hvorvidt tjenestene følte seg klare for de endringene som skal komme.

2.1 Spørsmål og resultater

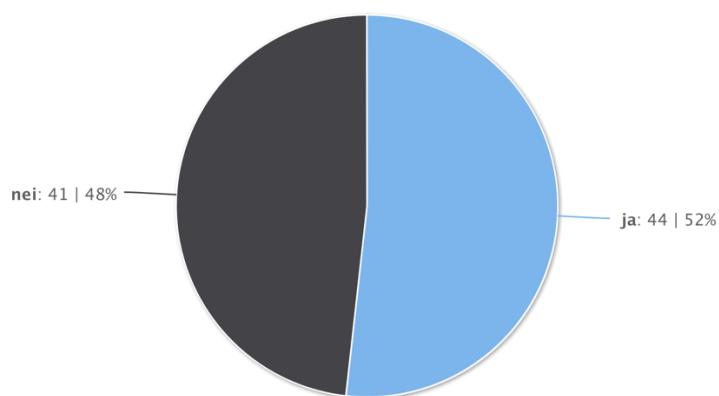
Barnevernsreformen innebærer at et større faglig og økonomisk ansvar overføres til kommunene. Målet er å styrke kommunenes forebyggende arbeid og tidlig innsats, samt bidra til at flere utsatte barn og familier får den hjelpen de trenger på et tidlig tidspunkt. Kommunen skal gis større handlingsrom og sterke insentiver til å prioritere forebyggende arbeid og tidlig innsats.

I dag fungerer det slik at kommunal barneverntjenesten betaler en egenandel for fosterhjem, institusjonsplasseringer og enkelte statlige hjelpetiltak (MST, PMTO). Endringene i den nye reformen vil bety at kommunen vil disponere en større del av ressursene i barnevernet, men må også da betale mer for de mest inngripende og kostnadskrevende tiltakene som spesialiserte fosterhjem og institusjon. Kommunene overtar hele det økonomiske ansvaret for ordinære fosterhjem, i tillegg til et økt faglig ansvar for disse.

2.1.1 Er barnevernet rustet for reformen?

Spørsmålet vi stilte lød som følger «*Opplever du at din barnevernstjeneste er rustet for barnevernsreformen?*».

Ca. halvparten av barnevernlederne svarte at de ikke var rustet for barnevernsreformen (48 prosent (41 av 85)). Resterende 52 prosent (44 av 85) mente at de var klare.

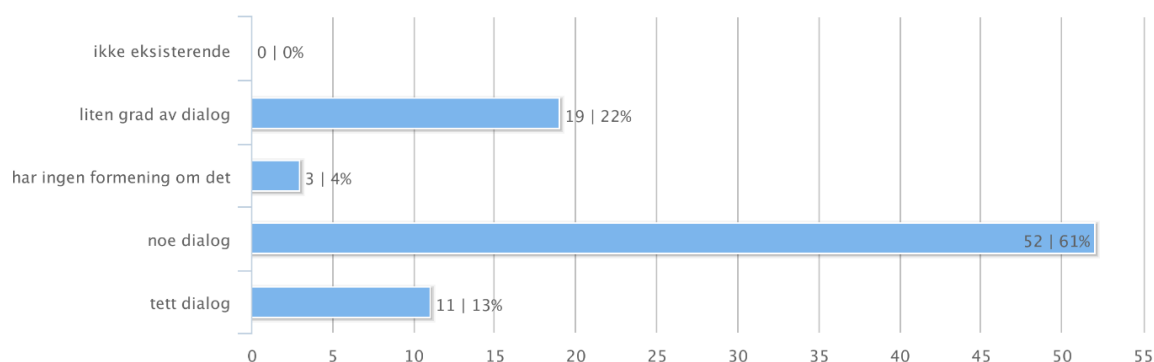
Figur 5 Er barneverntjenestene rustet for reformen?

2.1.2 Dialogen mellom barnevernet og politisk ledelse i kommunen

I forbindelse med ny barnevernlov kommer det inn et krav til barneverntjenestene om en årlig tilstandsrapportering til kommunestyret. Formålet er at den politiske ledelsen skal få god kunnskap om tilstanden i egen barnevernstjeneste og kvaliteten i arbeidet som gjøres.

For å kartlegge i hvilken grad dette gjøres, og hvorvidt graden av dialog er årsaken til utilstrekkelig forståelse av barnevernets behov samt finansiering, ønsket vi å få oversikt over barnevernledernes opplevelse av dialogen mellom tjenesten deres og den politiske ledelsen i kommunen. Spørsmålet som ble stilt var; «*Hvordan opplever du dialogen mellom barnevernet og politisk ledelse i kommunen?*».

Barnevernledernes opplevelse varierte stort sett mellom «liten grad av dialog» og «noe dialog». Hvorav 22 prosent (19 av 85) svarte «liten grad av dialog», mens 61 prosent (52 av 85) svarte «noe dialog». Kun 13 prosent (11 av 85) opplevde dialogen mellom barnevernet og politisk ledelse som «tett».

Figur 6 Dialog mellom barnevernet og politisk ledelse

2.2 Barneverntjenestene er ikke rustet for den nye reformen

Bare halvparten av landets kommunale barnevernstjenester svarer at de er rustet for den kommende barnevernreformen. Av de som opplyser at de ikke er rustet for oppgavene, er det en stor overvekt som også svarer at de allerede mangler kapasitet til å yte forebyggende tiltak til familiene som trenger det (ref. pkt 1.1.3), samt at det er lite dialog med politisk ledelse (ref pkt 2.1.2).

Hele 85 prosent av disse opplyser at det er en allerede presset økonomi som gjør at de ikke er rustet. I tillegg oppgir 34 prosent at de føler det er uklart hva reformen nøyaktig skal innebære. 24 prosent opplyser at de ikke føler seg rustet ettersom de er en liten tjeneste, og det er usikkerhet knyttet til hvorvidt de klarer å levere det tilbudet de blir pålagt.

Det er store lokale forskjeller i hvordan barnevernet fungerer. Mange barnevernstjenester opplever at de ikke får nok ressurser av kommunestyrene. Når kommune etter kommune nå varsler dårligere økonomi på grunn av koronaen, er vi bekymret for at manglende politiske eierskap og forståelse for barnevernet vil gi kutt som går utover barna, familiene og de ansatte som skal hjelpe dem videre.

Om kommunereformen imøtekommer dagens utfordringer er langt fra sikkert. Midt i en stor omveltning og økonomisk krise for hele Kommune-Norge, sier nesten hver fjerde barnevernsleder at de har liten kontakt med den politiske ledelsen. Når sju av ti beskriver at de kun har «noe» eller «liten» dialog. Til syvende og sist er det politikerne som har ansvaret for at kommunen tilbyr gode nok tjenester. At bare 13 prosent opplever en tett dialog, er urovekkende.

3 Medvirkning i barnevernet

Medvirkning er et godt etablert prinsipp i Norge, som fører til økt tillit og kvalitet i tjenestene. Vi ønsket derfor å kartlegge hvorvidt medvirkning er utbredt i barneverntjenestene.

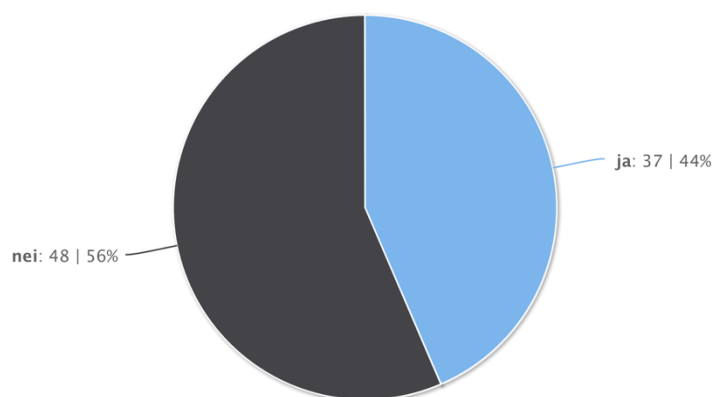
3.1 Spørsmål og resultater

Medvirkning som sagt over er helt essensielt for å sørge for treffsikre tjenester og tilbud for brukerne. Det finnes ulike nivåer av medvirkning, som spiller inn på den reelle opplevelsen av den medvirkende parten. Vi ønsket spesifikt å kartlegge hvorvidt barneverntjenestene tilrettela for barn å medvirke til utformingen av barneverntjenesten på tjenestenivå, ikke kun på individnivå. Dette for å sikre at barna fikk en reell mulighet til å påvirke de rammene som deres støtte blir gitt gjennom.

3.1.1 Medvirkning på tjenestenivå, ikke kun på individnivå

Barnevernlederne ble spurt om barn og unge er deltagende i utviklingen av barneverntjenestene i sin kommune, samt om tjenesten hadde metoder for medvirkning på tjenestenivå og ikke kun på individnivå.

56 prosent (48 av 85) barnevernledere svarte at de ikke hadde metoder for medvirkning på tjenestenivå. På den andre siden ytret 44 prosent (37 av 85) at barn og unge medvirket i utformingen av barnevernstjenesten. Svarene i friteksten ga likevel et litt annet bilde.

Figur 7 Medvirkning på tjenestenivå for barn og unge i barnevernet

Av de som svarte ja var det stor variasjon i graden av medvirkning. Enkelte barnevernledere pekte på at de hadde egne barnevernproffer, samt at de var med i "Mitt Liv" og hadde samarbeid med "Forandringsfabrikken". Andre viste til at de gjennomfører brukerundersøkelser, som varierte mellom individ og tjenestenivå. På den andre siden har vi også fått en del svar som tyder på at det til tross for rutiner, og et sterkt ønske om medvirkning, i realiteten er svært vanskelig å få dette til. Det ble både pekt på liten interesse fra brukernes side, samt at det var vanskelig å få dem til å prioritere disse møtene ved siden av andre aktiviteter og gjøremål. Svarene til barnevernlederne var nokså ulike, men de har en ting til felles. De peker alle på bekymringen vår om at det er stor ulikhet og variasjon mellom barneverntjenestene i dag. Hvilken barneverntjeneste en hører til, bestemmer i hvor stor grad barnevernsbarna får være med på å medvirke.

Av de som svarte nei, ble det nevnt flere gjennomgående årsaker. Blant de som ble nevnt oftest var manglende ressurser og kapasitet. Mange barnevernledere viste stor interesse i å få styrket medvirkningen i barnevernet, men pekte på høy turn-over og manglende ressurser som årsaken til at de ikke har hatt kapasitet til å få det til. Videre pekte enkelte barnevernledere på mangel på eksisterende rutiner og praksis. De opplyste at medvirkning rett og slett ikke har blitt praktisert i deres tjeneste fra før av. En kommentar som gikk igjen var at barneverntjenestene allerede hadde nok med sine lovpålagte oppgaver å rutte med, til å i tillegg utvikle og gjennomføre medvirkningsarbeidet. Enkelte små barneverntjenester pekte også på utfordringene rundt å få til medvirkning på tiltaksnivå, da det å være med i et slikt arbeid ofte kunne bli ansett som stigmatiserende i en liten og transparent kommune. Andre pekte også på at det har vært utfordrende å få ungdommer til å stille opp i slike prosesser. Flere av barnevernlederne opplyste også om at dette er noe de har stor interesse av, og at de planlegger å prioritere dette framover dersom de har nok ressurser. Alt i alt var det dermed stor interesse i å styrke medvirkningsarbeidet, men at dette avhenger av å både engasjere brukerne og å kunne sette av nok tid og ressurser.

3.2 Medvirkning i barnevernet er svært begrenset

Både Barnekonvensjonen og FNs retningslinjer for alternativ omsorg inneholder punkter om barns rett til å uttrykke sine meninger i beslutninger om egne liv. I Norge

er medvirkning et godt etablert prinsipp, som kan observeres i, blant annet, elevråd og helseråd. Til tross for dette, tyder svarene på spørreundersøkelsen at medvirkning i barnevernet ikke er særlig utbredt i Norge.

Barn får til en viss grad medvirke på individnivå, men har ikke mye å si når det kommer til tjenestenivå. Dette skyldes flere faktorer, deriblant manglende fokus på tematikken og utilstrekkelige ressurser. Tillit og kvalitet påvirkes av om tjenesten blir holdt ansvarlig, og av om brukerne får påvirke hvordan den skal utføres.

Å ikke få medvirke på tjenestenivå i barnevernet sitt arbeid, vil kunne gå ut over det tilbudet barna får. Som i verste fall igjen vil gå utover deres omsorgssituasjon. Tjenesten blir ikke godt nok tilpasset til deres behov, og vil være mindre treffsikre enn ellers. Dersom unge får delta vil dette både føre til bedre tilpassede tjenester. En økt deltagelse fra brukerne av tjenesten vil være med på å øke tilliten til tjenesten og hindre at potensielle forbedring går tapt.

Bevisstheten rundt viktigheten av medvirkning på tjenestenivå må økes. Det vil gjøre det enklere å tilrettelegge for dette i framtiden, og dermed heve både kvaliteten og tilliten til barnevernstjenestene blant brukerne. Det er viktig å sikre at medvirkningen er reell og ikke kun symbolsk. En håndbok i tjenestemedvirkning bør utvikles, og tilstandsrapporten til kommunestyrene bør inkludere medvirkning på tjenestenivå i barnevernet.

I tillegg kan målrettede tiltak som SOS-barnebyers medvirkningsprosjekt «Ungdom og medvirkning», hjelpe til med å løfte opp temaet på agendaen, samt gi de rette menneskene de verktøyene de trenger for å tilrettelegge for medvirkning på et høyere nivå. «Ungdom og medvirkning»-prosjektet har som mål å bidra til bedre kommunikasjon mellom unge i barnevernet og kommunens barneverntjeneste. Kommunikasjonen skal sikre at barneverntjenesten har de innspillene de trenger for å utvikle en bedre tjeneste.

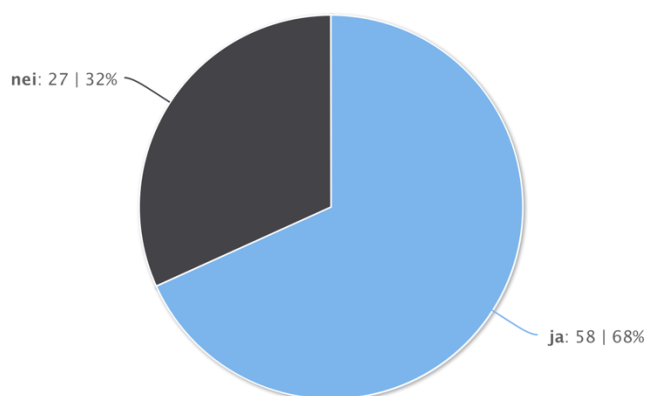
4 Søsken i barnevernet

Søsknene kan være det eneste stabile og nære som er igjen ved en omsorgsovertakelse, der barnas virkelighet blitt snudd på hodet. En undersøkelse utført av oss i 2016 viste at seks av ti søsken skilles fra hverandre når de plasseres i fosterhjem. Dette strider både med de offisielle målsetningene for norsk barnevern, og med anbefalingene i FNs retningslinjer for alternativ omsorg. Vi ønsket derfor å kartlegge hvorvidt rutinene i barneverntjenestene var på plass, og om det var der det sviktet eller ei.

4.1 Spørsmål og resultater

Spørsmålet som ble stilt var «*Har din barneverntjeneste rutiner som sørger for at søsken får bo sammen ved en omsorgsovertagelse?*». I tillegg fikk barnevernlederne muligheten til å presisere hvilke rutiner de hadde på plass, samt hva de anså som utfordringen for å ivareta at søsken fikk bo sammen der det var til barnets beste.

4.1.1 Rutiner for at søsken skal få bo sammen

Figur 8 Rutiner for at søsken ikke skal splittes ved omsorgsovertagelse

På spørsmålet om barneverntjenestene hadde rutiner som sørget for at søsken fikk bo sammen ved en omsorgsovertagelse, svarte nærmere en tredjedel (32 prosent) av barnevernlederne at de ikke hadde det. Mens 68 prosent svarte at de hadde rutinene på plass. Av de 68 prosent som hadde rutiner på plass, presiserte rundt 31 prosent at det til tross for rutinene, er svært utfordrende å finne nok fosterhjem som ønsket å ta imot søsken.

Barnevernlederne kommenterte blant annet at de gjorde så godt de kunne for at søsken så langt det er mulig skulle få bo sammen og at dette forekom i ulike rutiner, «...men det er kanskje ikke rutinene som er det mest avgjørende». Andre kommenterte at de har rutiner på plass, men at de til tross for dette ikke har «... myndighet over Fosterhjemtjenesten og Bufetat». Videre kommenterte enkelte barnevernledere at fosterhjemsdekningen til Bufetat ikke er tilstrekkelig, der de i tillegg presiserte at «det er mange av Bufetats fosterhjem som ikke vil ha søsken og dermed må man splitte for å i det hele tatt få plassert barna uten altfor lang ventetid». Det forekommer derfor tydelig av resultatene på spørreundersøkelsen at fosterhjemsdekningen er hovedutfordringen, når det kommer til at søsken skal få vokse opp sammen også etter en omsorgsovertagelse.

4.2 Rutinene i seg selv løser ikke søskenproblematikken.

Fosterhjemsdekningen er utfordringen.

Det er et stort problem at man ikke har en tiltaksvifte i barnevernet som kan ivareta søskengrupper med flere søsken. Internasjonal forskning viser at søsken som vokser opp sammen har større muligheter til å få et godt liv som voksen. Med mindre sjanser for psykisk uhelse. Norge er nødt til å fokusere mer på å ivareta søskenrelasjonene også etter en omsorgsovertagelse. Som et ledd i dette er vi avhengige av å utvikle tiltak som kan ivareta søsken.

For å utarbeide overordnede tiltak som sikrer at søsken ikke blir splittet, er vi nødt til å få bedre oversikt over praksisen ved å satse mer på statistikk og kartlegging. Tryggheten og stabiliteten til søsken i barnevernet kan ikke være overlatt til tilfeldighetene. Man er nødt til å få like retningslinjer for barnevernstjenestene i de forskjellige kommunene, der søsken er et punkt på saksbehandlingen ved omsorgsovertagelser. For å styrke dette bør Norge som et minimum forholde seg til internasjonale retningslinjer og føringer slik som FNs retningslinjer for alternativ omsorg ([UN](#), 2010). Det er på tide å få retningslinjer rundt dette arbeidet i Norge. I tillegg bør bevisstgjøring av søsken i barnevernet være prioritert i tilstandsrapporten til kommunestyrene. For å få til dette er det essensielt å få bedre statistikk på søsken i digi-barnevernet.

Videre er det flere tiltak kommunene og Bufetat kan iverksette for å sørge for at søsken ikke blir splittet når de kommer i fosterhjem. Et eksempel på dette er SOS-

barnebyers samarbeide om å utvikle kompetanse og kapasitet på søsken. Det har vist seg vanskelig å finne fosterhjem som har mulighet til å ta imot søskenflokker. Derfor har SOS-barnebyer i samarbeid med Barne-, ungdoms-og familiedirektoratet, og tre kommuner utviklet en fosterhjemsmodell til å ta imot søskenflokker.

Veien videre: hva har vi lært, og hva må gjøres?

Rapporten viser at det er flere områder med stort forbedringspotensialet i barnevernet. Skal vi lykkes er vi nødt til å ta på alvor de tilbakemeldingene som er gitt fra landets barnevernsledere. Vi er nødt til å styrke kapasiteten til barneverntjenestene rundt omkring i landet, slik at flere tjenester kan jobber likt og at tilbudet til barn og familier ikke er avhengig av hvilken kommune familien bor i.

Forebygging: I utgangspunktet har de fleste barn det best i egen familie. For at det forebyggende arbeidet skal bidra til at flere barn får det bedre hjemme, må dette arbeidet intensiveres. Tjenestene må tidligere inn, kommunene må ha tilgang på faglig gode og strukturerte tiltak. Dette er nødvendig for å forebygge omsorgssvikt og sikre barn en god oppvekst. For å få til dette er politikerne nødt til å bevilge ytterligere ressurser til barneverntjenestene.

Reformen: Barneverntjenestene er ikke rustet for den nye reformen. Det trengs en tettere dialog mellom politisk ledelse og barneverntjenestene. Skal reformen lykkes må barneverntjenesten settes i stand til å utføre de oppgavene som nå blir overført dem. Både faglige og økonomiske forutsetninger må være på plass i kommunene for at dette skal lykkes. Dette krever en tett dialog med politisk ledelse i kommune slik at de får en kjennskap og kunnskap om hvilke utfordringer som ligger i deres kommune.

Medvirkning: Mange kommuner og ansatte i barneverntjenestene har god kompetanse på å snakke med barn og ungdom. Barn medvirker til en vis grad i sine saker. Selv om tidligere rapporter og undersøkelser viser at dette også fortsatt er mangelfullt. Medvirkning når det kommer til tjenestenivå i barnevernet er svært begrenset. Her trengs det styrking av kompetansen, en økt bevissthet og systemer

knyttet til medvirkning i barnevernet. Ytterligere ressurser og kompetanse er nødvendig for at barneverntjenestene skal kunne legge til rette for reell medvirkning.

Søsken: Rutiner er ikke tilstrekkelig for å sørge for at søsken får bo sammen etter en omsorgsovertagelse. Fosterhjemsdekningen til Bufetat må styrkes samtidig som det må utvikles alternative omsorgsmodeller som sikrer at søsken ikke splittes, til tross for mangel av tradisjonelle fosterhjem. I tillegg er det viktig å jobbe med holdningene til å ta imot søskengrupper blant potensielle fosterforeldre, og legge til rette for at det oppleves enklere å ta imot søskengrupper. Søskenes rett til å vokse opp sammen må bli enda tydeligere i lov eller forskrift.

Litteraturliste

Bufdir. (2018). "Barn utsatt for vold i familien". *Bufdir*.

https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/oppvekst/Vold_og_overgrep_mot_barn/Barn_utsatt_for_vold_i_familien/.

Helsetilsynet. (2019). «Det å reise vasker øynene». (ISBN 978-82-93595-13-7).

https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2019/helsetilsynet_rapport_unummerert_gjennomgang_106_barnevernsaker.pdf

Oslo Economics. (2017). «Samfunnsøkonomisk analyse av hjelpetiltak fra barnevernet» (Rapport 2017-1).

<https://bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00004166>

Rød, Solfrid. (2020). «Helserisiko å jobbe i Tromsø barnevernstjeneste, advarer bedriftslegen. Rovdrift på ansatte, sier tillitsvalgt». *Fontene*,

<https://frifagbevegelse.no/nyheter/tillitsvalgt-i-barnevernet--ikke-uvanlig-at-ansatte-grater-pa-jobb-de-er-sa-nedkjorte-6.158.727913.738da8403f> , 07.09.2020.

UN. (2010). «*Guidelines for the Alternative Care of Children*».

<https://digitallibrary.un.org/record/673583>.